

Hegedűs István: A Fidesz-KDNP viszonya az Európai Unióhoz

- a Magyarországi Európa Társaság workshopján 2018. március 28-án a Független Médiaközpontban felolvasott összefoglaló szerkesztett változata -

A Fidesz-KDNP-t egy kalap alá véve a PERC-3 kutatás alapján a párt összpontszáma felfelé kerekítve négyes, ami puha EU-szkeptikus besorolást jelent. Ezt a minősítést az európai parlamenti fideszes képviselők felszólalásainak viszonylag magasabb pontszáma biztosította a magyar országgyűlésben elhangzottakhoz és a médiában megjelent nyilatkozatokhoz, interjúkhoz képest. Eredeti koncepciónk alapján ugyanis azt is fontosnak tekintettük felmérni, hogy az itthoni kommunikációval összehasonlítva az egyes pártok - ha van képviselőjük európai szinten – másképp politizálnak-e Strasbourghban/Brüsszelben. Márpedig a Fidesz az Európai Néppárt pártcsaládjának és európai parlamenti politikai csoportjának tagjaként még mindig többnyire alkalmazkodott a frakció közös álláspontjához, így végeredményben elkerülte a kemény euroszeptikus minősítést, vagyis a hármas osztályzatot. A MET kutatócsapatából négyen, Bársony Fanni, Gothár Emma, Schweitzer András és jómagam foglalkoztunk a Fidesszel és jutottunk erre a következtetésre.

A párt az elmúlt nyolc év során ugyanakkor trendszerűen, folyamatosan egyre alacsonyabb „érdemjegyet” kapott a PERC-index alapján, ami kifejezi az EU-val szembeni retorika durvulását, a fideszes attitűdök egyre élesebb Brüsszel-ellenességét, általában az egységes Európa ügyével, a politikai unióval, a közös intézményekkel szembeni fideszes ellenszenv erősödését. Az európai eliteket visszatérően kemény kritikájával illető Orbán Viktor miniszterelnök-pártelnök nem csak a hazai politikai életben, hanem európai szinten is a népre hivatkozott: „az egész Európai Unió eszméjét támogatják az emberek, az unió vezetését meg ki nem állhatják”, nyilatkozta. A „Nemzetek Európája” igényének hangoztatása, a szekuláris, a tömegektől „elszakadt” európai demokratikus pártok és politikusok ostromozása, az Európa hanyatlásáról szóló eszme-futtatások ugyanakkor a „De Gaulle-i” hagyományos nacionalizmusnál jóval radikálisabb populista, illiberális, kemény vagy puha euroszeptikus nézeteket tükröznek.

Orbán puha euroszepticismusára egyik példánk a tanulmányban a következő idézet: „Teljesen nyilvánvaló volt az első pillanattól kezdve, hogy a határt hagyományosan nemzeti alapon szokták védeni Európában, és ha a nemzetek nem védik meg Európa külső határait, akkor beszélhetünk mi órák hosszat is európai megoldásról, nincs se ember, se mechanizmus, se joganyag, amely ezt a feladatot át tudná venni egyik napról a másikra a nemzetállamoktól. Ez a brüsszelizmus.” Orbán - legalább is látszólag -, az uniós menekültpolitika éles bírálata ellenére óvakodott attól, hogy nyíltan az Európai Unió történelmi

építményét is megkérdőjelezze. A Fidesz besorolásának nehézségét fokozta, hogy a legtöbb szakpolitikai területen utilitarista szemlélet uralkodott: a Magyarország számára előnyös kohéziós politika vagy a szabad munkavállalás fenntartásának igénye a két legnyilvánvalóbb példa. A közös védelempolitika esetében viszont föderalista álláspontot képviseltek. Ami az antidemokratikus, jogállamellenes, illiberális orbáni országépítést bíráló és leleplező uniós szintű véleményeket, határozatokat, válaszlépéseket, vagyis az intézményesített európai politikai térséget és nyilvánosságot illeti, itt már az EU alapelveinek és a közös értékrendnek az elutasítását jelentette, amikor elfogadhatatlannak nevezték a „külföldről érkező politikai támadásokat”. A formálódó reformtervekkel szemben pedig ugyan csupán a „status quo” megőrzőjének stilizálta fel magát a magyar miniszterelnök - csak éppen alapvető változtatások nélkül a válságjelenségek eszkalálódhatnak tovább. Ráadásul a Brüsszellel szembeni magyar „ellenállást”, ahogyan ez jól ismert, regionális méretű kulturális (tehát ideológiai) „ellenforradalom” igyekezett a pártelnök szélesíteni.

Orbán Viktor személye és véleménye természetesen mindig döntő tényező, nem csak a párt álláspontja szempontjából, hanem a magyarországi belpolitikai tematikát, a pártközi vitákat és konfliktusokat vizsgálva is. (Azért számos további ismertebb és szinte ismeretlen fideszes politikus beszédeit, hozzászólásait értékeltük a tanulmányban.) Minket az is érdekelt, hogy kihámozható-e Orbán gondolatmeneteiből, leginkább a Kossuth Rádióknak adott „királyi” interjúból, hogy mire számíthatunk; mit tenne a következő parlamenti ciklus alatt a Fidesz, ha kormányon maradna? A válasz: nem igazán deríthető ki. Mégis, a retorika durvulása, a „pávatánc” (vagyis inkább a „két lépés előre, egy lépés hátra” politikája és a „szabadságharc”, az állandó kommunikációs kampányok, a „nemzeti konzultációk”, a 2016-os „kvótaellenes” népszavazás, a megállíthatatlan „sorozás”, valamint az a propandátétel, hogy az Európai Bizottságot „Magyarország hírhedt fia” irányítja a háttérből és a zsebéből, aligha csupán populista kommunikációs „tútolásként” és egyes témák politikailag kifizetődő „keretezéseként” kezelendők. Legalább annyira arra szolgálnak, hogy különböző forgatókönyvek megvalósítása előtt nyitva maradjon az ajtó. Az egyik lehetséges opcióra utalt Orbán, amikor közölte: „Európában zajlik egy olyan folyamat, amelynek az a lényege, hogy a nemzetek megpróbálják az ő életük szempontjából fontos döntéseket lépésről lépésre visszavenni. Mi is ebben a küzdelemben vagyunk, nem akarjuk átadni a jogainkat, és ott, ahol pedig kettős mércét alkalmazva velünk szemben bele-belecsippentenek a mi jogainkba, azokat vissza akarjuk szerezni.”

Ez a szemléletesen megrajzolt törésvonal a brüsszeli „központosítók” és a nacionalizálást sürgető tagállamok között meglehetősen szimplifikált fideszes konstrukció. Amennyiben a magyar kormányzat és az uniós intézmények

konfliktussorozata a jövőben egyáltalán nem valamilyen homályos „Orbán-terv” szerint alakulna, akkor a feszültség a renitens tagállam még látványosabb elszigetelődéséhez, sőt, akár drasztikusabb végkifejlethez is elvezethet. Ha így történne, Schöpflin György mostani „vallomását” egy elhúzódó, teljes körű ideológiai fordulat közbülső állomásaként fogjuk csak értékelni visszamenőlegesen: „A föderalista Európa álmának vége. A kormányok közötti együttműködés, a tagállamok szava fog dominálni. Amivel én együtt tudok élni, és már nem vagyok föderalista. Harminc évvel ezelőtt még az voltam, de rá kellett jönnöm, hogy nincs realitása, mert nem jött létre az európai nép, a nemzeti identitások pedig fennmaradtak.”

Miközben az Európai Unió általános megújulására most megvan a valóságos esély, a „magyar kérdés” megoldásának módja egyelőre kiszámíthatatlan. Az viszont biztos, hogy a Fidesz sikere vagy kudarca a 2018. április 8-i országgyűlési választásokon sorsdöntő fejlemény lesz Magyarország másfél évtizedes európai uniós tagságának változatos történetében.